

ارائه الگوی مناسب مصرف

■ مقدمه

تکثیر (زیادت طلبی) و اسراف لجام‌گسیخته از یکسو و محدودیت منابع و عدم رعایت اخلاق و عدالت در تولید، تهیه و توزیع، از سوی دیگر به همراه رشد فزاینده جمعیت، خطری بزرگ و تهدیدی جدی، برای جامعه جهانی به ویژه کشورهای جهان سوم است.

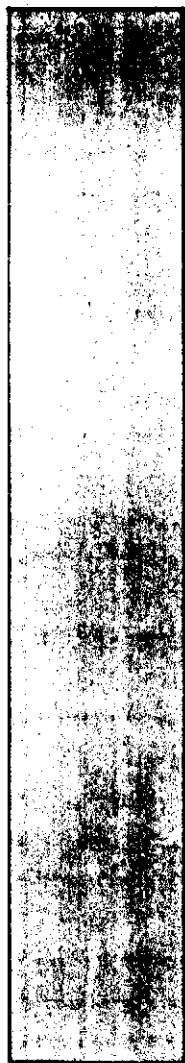
پس از پیروزی انقلاب اسلامی، جامعه متأثر از شور انقلابی حال و هوایی دیگر یافت و شاهد حرکت‌های سازنده‌ای در جهت اصلاح عاداتها و سنت‌های طاغوتی در زمینه‌های مختلف، از قبیل: آداب و رسوم، و مجالس و مناسبت‌های مختلف و نیز در مصرف بودیم. با گذشت زمان و فراهم شدن رفاه نسبی برای اقشار محروم از یکسو و توزیع ناهماهنگ درآمد، بر اثر عدم تعادل اقتصادی ناشی از جنگ و ثروت‌های بادآورده بعضی عوامل فرصت‌طلب، از سوی دیگر، به تدریج رفاه طلبی و افراط در مصرف منجر به احیای بعضی سنت‌های طاغوتی در سطوح خاصی از جامعه گردید.

در این راستا، ستاد مردمی ارائه الگوی مناسب مصرف به منظور تلاش در اجرای فرمان الهی برای جلوگیری از اسراف و تبذیر و کوشش برای ساختن و ارائه بهترین و مناسب‌ترین شیوه‌های مصرف، تشویق و ترغیب مسئولین جامعه برای جلوگیری از اسراف و تبذیر، بررسی شیوه‌های اجرایی جلوگیری از اسراف و اصلاح ساختارهای رفتاری در مصرف، کار خود را آغاز نمود. این ستاد، تلاش همه جانبه برای تحقیق و

بهره‌گیری از کارشناسان و اندیشمندان به منظور دستیابی به الگوی مناسب مصرف و تبلیغ برای ارائه آن در سطح جامعه را در دستور کار خود قرار داد. برپایی اولین گردهمایی ستاد مردمی ارائه الگوی مناسب مصرف، جاصل این تلاش می‌باشد.

اولین سخنران همایش **دکتر صلاح‌الدین دلشاد** استادیار دانشگاه علوم پزشکی ایران و دبیر سمینار بود. وی ضمن عرض خیر مقدم به حضار حاضر در جلسه، چگونگی کارهای اجرایی برای تشکیل این همایش را تشریح کرد و گفت: در آخرین مجمعی که چند ماه قبل در همین محل، درباره مبارزه با استعمال دخانیات برگزار شد، مسأله مصرف بی‌رویه در کلیه موارد زندگی مطرح و تصمیم گرفته شد که در این زمینه اقداماتی انجام گیرد. وی گفت: هدف از برگزاری سمینار، بهره‌گیری از نظرات اساتید و اندیشمندان کشور، درباره نحوه صرفه‌جویی در موارد مختلف و در چهارچوب فرهنگ اصیل اسلامی و ملی کشور است.

■ **دکتر هادی منافی**، سرپرست ستاد مردمی ارائه الگوی مناسب مصرف، سخنران بعدی جلسه بود که طی سخنانی اظهار داشت. ما در نظام جمهوری اسلامی، اسلام و شخصیت‌های اسلامی را الگو قرار داده‌ایم لذا این بحث باید به یک شکل درست و اصولی در روحانیت، انجام بشود تا به یک الگوی مناسب مصرف دست یابیم. سپس آن را به صورت یک اخلاق پسندیده در



■ اشاره

در بی‌رهنمودهای مقام معظم رهبری در پیام نوروزی سال ۱۳۷۴ در مورد انضباط اقتصادی، اولین همایش ستاد مردمی ارائه الگوی مناسب مصرف، در خردادماه، سالجاری با تشکیل میزگردهایی از اندیشمندان، اساتید و صاحب‌نظران در تهران برپا گردید. متن ذیل گزارشی از این همایش است.

جامعه اشاعه دهیم وی گفت: ما باید این غیرت ملی و مذهبی را به وجود بیاوریم که اگر پارچه‌ای را تهیه می‌کنیم که کیفیتش کمی پایین و قیمتش گران است، اما محصول وطن خودمان است، پوشیدن آن برای ما افتخار باشد و از پوشیدن لباسی ارزانتر و نرم‌تر، اما ساخت انگلستان، احساس ذلت بکنیم.

وی در خاتمه سخنان خود گفت: اگر ما در این مسیر موفق بشویم. فکر می‌کنم که قدم بزرگی در جهت استقلال و خودکفایی و عزت کشور برداشته ایم.

■ **حجة الاسلام علی اکبر ابوترابی**
نماینده مجلس شورای اسلامی، سخنران دیگر جلسه بود. وی گفت: قرآن کریم می‌فرماید: **«ان المیذرین کانوا اخوان الشیاطین»** اسراف‌کنندگان برادران شیطان هستند. یعنی همان گونه که شیطان عامل فساد و بیدادگری و تباهی است، اسراف‌کنندگان نیز، در به تباهی کشیدن جامعه شریک هستند. **حجة الاسلام ابوترابی**، سپس به بیان خاطراتی چند از دوران اسارت خود در عراق پرداخت.

پس از پایان سخنرانیها، اولین میزگرد همایش، با شرکت، دکتر هادی منافی: **حجة الاسلام سید حسن معین شیرازی**، مهندس حسن بنیانیان معاون عمرانی وزارت آموزش و پرورش، دکتر طوبی کرمانی استاد دانشگاه تهران، دکتر احمد مسعود استاد دانشگاه علوم پزشکی تهران، و حاج عباس حق پناه، درباره موضوعات مواد غذایی و آشامیدنی، پوشاک و سیگار تشکیل شد.

در ابتدای میزگرد، **حجة الاسلام سید حسن معین شیرازی** دبیر ستاد، سخنانی در مورد اسراف ایراد کرد. سپس پرسشهای میزگرد مطرح شد.

■ **الگوی مناسب مصرف غذا چیست؟ به عبارت دیگر، ما باید چه بخوریم، چگونه بخوریم، چه مقدار بخوریم، و چه موقع بخوریم؟**

■ **دکتر منافی**: من فکر می‌کنم در این فرصت کوتاه، نمی‌توان برنامه‌ای ارائه کرد که ما چه بخوریم و چگونه بخوریم؟ هدف این

گردهمایی این است که مشخص شود، آیا میزان غذایی را که در کشور مصرف می‌کنیم، زیاد است یا خیر؟ اگر دقت کنید، خواهید دید مقدار زیادی از مواد غذایی دور ریخته می‌شود. البته، این فقط گرفتاری ما نیست. تمام دنیا اسیر این نوع مصرف هستند. اما برای ما که مسلمان هستیم و اعتقاد داریم، اسلام صحیح‌ترین راه را پیش پای بشر قرار داده است، شایسته نیست که چنین مشکلاتی داشته باشیم.

ما باید به نحوی ضرورتها را مشخص کنیم در خوراک، پوشاک و... و در وسایل نقلیه، آیا لازم است که ما این همه وسیله نقلیه خصوصی داشته باشیم! وقتی می‌گویند ما در تهران روزانه ۱۲ میلیون سفر داخل شهری داریم، اگر ما افراد را با وسیله نقلیه عمومی جا به جا کنیم چه قدر، صرفه جویی کرده‌ایم؟

به نظر من راه نجات ما همین است که تا جایی که می‌توانیم مصرفمان را پایین بیاوریم. البته نه این که گرسنگی بکشیم، بلکه به اندازه‌ای که سیر می‌شویم و انرژی لازم را تأمین می‌کنیم، مصرف نمائیم و از زیاد مصرف کردن، به نحوی احتراز کنیم.

■ **مفهوم الگوی مصرف چیست و با توجه به دیدگاههایی که وجود دارد، این موضوع در جوامع مختلف به چه صورت می‌تواند، تفسیر و تحلیل شود؟**

■ **مهندس بنیانیان**: ما در مورد بحث مصرف، یکی از غنی‌ترین تئوریهای نظری را در مفاهیم ارزشمند اسلام داریم. از سوی دیگر، شاخص‌ها نشان می‌دهد که ما یکی از بی‌رویه‌ترین کشورهای مصرف‌کننده دنیا هستیم.

امروزه در مکاتب اقتصادی مختلفی که وجود دارد، درباره الگوی مصرف ما بحثهای متفاوتی مطرح می‌شود. یک بحث در نظام کمونیستی مطرح است و یک بحث در نظام سرمایه‌داری و یک صحبتی هم ما داریم، که در صحنه دنیا مطلب تازه‌ای است.

در کشورهای کمونیستی می‌گویند: اگر

مصرف کم شود، می‌توان با کالاهایی که تولید می‌شود، سرمایه‌گذاری جدیدی کرد و تولیدات جدیدی را به وجود آورد. در تفکر کمونیستی، با کنترل قیمتها و دستمزدها، مصرف را تحت کنترل در می‌آورند به عنوان مثال: میزان مصرف یک کارگر و نیز، قیمتها را طوری تنظیم می‌کنند که اگر آن کارگر اراده نمود، گوشت یا میوه بیشتری مصرف کند، باید از هزینه‌های دیگر کم بگذارد.

البته این نظریه موفق نبود و با شکست روبرو شد. یکی از دلایل شکست، این بود که بر پایه بحث مصرف آن قدر انسان را در چهارچوب خشکی قرار دادند که انگیزه‌های حرکت را از او گرفتند.

در نظام سرمایه‌داری می‌گویند: شما باید به انسانها اجازه دهید که هر چه تقاضا دارند، بتوانند به آن دسترسی پیدا بکنند و خود این تقاضا و علاقه، قیمتها را تعیین می‌کند و این قیمتها، تولید را به سمتی می‌برد که مردم علاقه دارند. در این نظام، اصالت را به ارضای نیازهای مادی و غریزی انسان می‌دهند.

تئوری اقتصاد سرمایه‌داری می‌گوید: انسان عاقل، در هر لحظه به حداکثر منافع خود می‌اندیشد و چون اینگونه فکر می‌کند علاقه‌مند می‌شود که اگر درآمدی داشت، بخشی را امروز مصرف کند و بخشی را پس‌انداز کند و با این پس‌انداز امکان این را داشته باشد که در آینده، بیشتر مصرف کند. لازمه کنترل مصرف، آن است که این انسان پول‌پرست و جیه‌طلب شود و به عنوان یک شخصیت سرمایه‌دار مطرح شود.

اما در چهارچوب تفکر اسلامی، اساساً مسأله از ریشه تفاوت می‌کند. ما از یک طرف باید علم و تکنولوژی داشته باشیم و مسأله اشتغال را حل کنیم و از سوی دیگر، نمی‌خواهیم از الگوی آنها استفاده بکنیم. در تفکر اسلامی، برخلاف نظام سرمایه‌داری انسان را از خودش بیرون می‌آورد و می‌گوید: خداوند در فطرت تو، زیاده‌طلبی و علاقه به پول و به خانواده را ایجاد کرده است، اما این موتور، محرک اولیه است. تو زمانی به جامعه وارد می‌شوی، باید با آن فرهنگی که حاکم بر جامعه

سوره اعراف می فرماید.

ای مردم! من برای شما لباس را قرار دادم تا با آن خودتان را بیارایید.

و بعد بلافاصله می گوید: اما لباس تقوی ارجح است. و نیز می فرماید: زیندگی ظاهر، متناسب با زیندگی باطن است.

خداوند در تمام طبیعت، این زیبایی را جلوه گر نموده و زمینه را آماده کرده است. منتها متناسب با شایستگی های درونی و اگر کسی شایستگی درونی داشته باشد. زیندگی ساده را انتخاب می کند، نه آرایشها را.
در احکام اسلامی، پیرامون پوشش، پنج اصل آمده است.

جنس لباس، رنگ لباس، فرم لباس، نظافت لباس و آداب لباس پوشیدن، بنابراین، بر اساس این پنج اصل، ما می توانیم الگوی مناسب اسلامی داشته باشیم.

متأسفانه در جامعه کنونی ما، دو مرتبه گرایشها به طرف مدپرستی رفته است و علتش آن است که ما به مبانی اصیل اقتصادیمان ارزش کمی داده ایم. زیرا تا زمانی که عدالت اجتماعی به معنای دقیق آن در جوامع مصداق پیدا نکرده است، به این بیان که امکانات رفاهی متناسب با تلاش فکری و جسمی و شایستگی های روحی و معنوی توزیع نمی شود. طبیعی است، افرادی پولدار می شوند که شایستگی لازم را ندارند و چون شایستگی حقیقی و حقوقی ندارند و دارای ارزشهای معنوی و فرهنگی هم نیستند، تا با آنها جلوه کنند، طبیعتاً برای این که بین خود و دیگران ایجاد فاصله بکنند، متوسل به لباس، آرایش، تجملات و ... می شوند تا اینکه بتوانند خود را در جامعه به عنوان قشر برتر نشان بدهند و دیگران نیز، برای هم رنگ شدن با اینها دنباله روی می کنند. پس باید تلاش نمود که عدالت اجتماعی هر چه بیشتر در جامعه ما قوام بگیرد. به اعتقاد من، در این صورت، طبع فاسد همه این مسائل از بین می رود و ما اثرات و ثمرات نیکوی آن را در همه جنبه ها خواهیم دید.

در میزگرد دوم، اعضای شرکت کننده عبارت

■ دکتر طوبی کرمانی

این سؤال برای من مطرح است که چرا، باید پس از گذشت ۱۷ سال از پیروزی انقلاب اسلامی، مسأله ای تحت عنوان "طرح الگوی مناسب مصرف" مطرح شود. به نظر من، این مسأله در هر نهضت و انقلابی جزء نخستین اموری است که باید مورد نظر قرار گیرد. چه در انقلابها و نهضت های دینی و ایدئولوژیک با انقلابی که رکن و اساس آن مبانی سرمایه به این علت، معمولاً در آغاز هر نهضت و انقلابی، گرایشهای روحی و آماجیهای ذهنی انسانها برای پذیرش و استمرار و استقرار الگوهای مناسب آن نظام بسیار مناسب و مساعد است.

■ دکتر زالی

ما باید یک مقدار به خودمان بیاییم و با ایجاد یک نظام مدیریت در کشور، کنار گذاشتن روابط، برقراری یک ضوابط اصولی، اشاعه فرهنگی که خودمان عامل آن باشیم. از سطوح پایین تا سطوح بالای جامعه، استفاده صحیح از رادیو و تلویزیون و مطبوعات و ... این مشکلات را بر طرف نماییم.

بودند از: مهندس حسین طاهری معاون وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی، دکتر زالی نماینده سابق مجلس شورای اسلامی، دکتر مهدی طالب استاد دانشگاه تهران، دکتر یاریگر روش استاد دانشگاه علوم پزشکی تهران، مهندس اصغر ابراهیمی مدیرعامل نتر و مهندس ناصر سروش، که در ارتباط با وسایل زندگی، ساختمان و مسکن و مراسم (جشن و سوگواری) دیدگاههای خود را بیان نمودند.

■ مرز کفایت در لوازم زندگی چیست؟ تا چه حدی می توان از لوازم زندگی برخوردار شد که

از مرز الگوی مناسب مصرف خارج نشود؟

■ مهندس طاهری: بسیار مشکل است که انسان در اینجا بنشیند و برای این نوع مسائل حد و مرز مشخص کند و بگوید: شما تا اینجا می توانید بیایید و از اینجا به بعد را نمی توانید و مشکل وقتی بیشتر می شود که، متوجه باشیم که این مسأله نسبی است و در هر جا بر حسب مقتضیات آنجا یک وضعیتی می تواند، داشته باشد. ما باید در هر جامعه و محیطی امکانات آن محیط و مجموعه رفتارها و مناسبات اجتماعی آن محیط را مورد توجه قرار دهیم و با توجه به منابعمان و مبانی اسلامی، حد و مرزی را برای استفاده از این امکانات مشخص نماییم.

در مورد مصرف می توانیم بگوئیم: مصرف به تنهایی خیلی خوب است و اگر کسی به شما سفارش بکند که مصرف نکنید، من فکر می کنم که سفارش ناصوابی می کند. منظور از مصرف نیز، در حد مستحب و مباحش می باشد. تنوع طلبی در مورد مصرف نیز وجود دارد که به نظر من خوب است. چرا که انسان از کارهای یکنواخت خسته می شود و همین طور از غذا و لباس یکنواخت و ... می خواهد انبساط خاطر پیدا کند.

اما مسأله ای که ما نباید به آن محدوده برسیم، این است که اسراف نکنیم. زیاد مصرف کردن، یک نوع اسراف است؛ مصداق دیگر اسراف، بد مصرف کردن و ضایع کردن منابع می باشد. به طور کلی، اجتناب از مصرف زیاد، مصرف بد، ضایع کردن منابع و تنوع بیش از اندازه، ما را یک مصرف کننده معقول نشان خواهد داد.

■ دکتر یاریگر روش، خواهش می کنیم درباره مسأله تجمل و تجمل گرایی در یک جامعه اسلامی، اظهار نظر بفرمائید.

■ دکتر یاریگر روش: متأسفانه، جامعه ما، در ارتباط با جامعه جهانی، یک مقدار خودباختگی پیدا کرده است. به طور مسلم، باید این خطر اجتماعی را دریابیم. باید به فریاد نسل جوان و آینده ساز این کشور برسیم. باید بررسی کنیم که این الگوهای تجملی در زندگی ما هم مصداق پیدا می کنند؟ اگر یک مسؤلی در تشکیلات خودش،

است، آرام آرام از خودت بیرون بیایی و در پی کسب پول باشی. نه برای این که مصرفت را زیاد کنی، بلکه به دلیل این که خانوادهات را به سعادت برسانی و در کنار تأمین معاش خانوادهات، آخرت خودت را نیز تأمین نمایی. به طوری که برای خانوادهات به گونه‌ای پول تأمین نمایی که نه تنها منافع جامعه را از بین نبری بلکه مقداری هم به منافع جامعه اضافه کنی.

■ **با توجه به اینکه حجة الاسلام معین شیرازی در مورد موضوع استعمال دخانیات به عنوان یکی از مصادیق تذبذب، مطالعات و تجربیاتی دارند از ایشان می‌خواهیم، پیرامون مضرات سیگار و راههای مبارزه با آن مطالبی را بفرمایند.**

□ **حجة الاسلام معین شیرازی در مورد سیگار و استعمال دخانیات، الگوی مناسب، ترک آنها است و مصرف آن‌ها، هیچ الگوی مناسبی ندارد. در جهان سالانه ۲۰۰ میلیارد دلار سیگار دود می‌شود که این مبلغ می‌تواند، صدها میلیون انسان را از بی‌غذایی و سوء تغذیه و بی‌سوادی برهاند و نیز هزینه درمان یکصد میلیون نفر بیمار را در سال بپردازد.**

پیدایش سیگار و ورود آن به کشورهای جهان سوم با پدیده استعمار همراه بوده و نیز ادامه و گسترش آن در جامعه، با تبلیغات استعماری همراه بوده است. در ایران، هر روز قریب به یک میلیارد تومان سیگار دود می‌شود که اگر این مبلغ صرف تأمین مسکن ارزان قیمت شود، در طی چند سال، مشکل مسکن در جامعه ما حل خواهد شد و همین طور در آموزش و پرورش یا در بخش بهداشت و درمان، میتواند مشکل صدها هزار نفر نیازمند را حل نماید. ما در کشورمان مسأله کمبود آب و زمین کشاورزی داریم، اما بسیاری از این امکانات، صرف کاشت و برداشت توتون می‌شود و مقدار زیادی از چوبها و نهالها برای خشک کردن برگهای توتون از بین می‌رود و ساختمانها و تجهیزات و ماشین آلات بسیاری در خدمت این ماده سمی قرار می‌گیرد.

بدیهی است که نیروی انسانی بی‌شماری که

آن عمل کنیم. لازم است که مردم باور کنند سیگار مضرات زیادی دارد، در مورد الگوی مصرف نیز، باید فرهنگ و باور جامعه تغییر کند.

طبق مطالعات انجام شده، وقتی سیگاری روشن و ابتدای آن قرمز می‌شود، حرارتی معادل چندصد درجه ایجاد می‌کند و گازهایی مانند: هلیوم، متان و نئودورژن که در اطراف این گرما هستند می‌سوزند، اینها، سرطان‌زاتر از خود سیگار هستند. پس، این آلودگیها، در کسانی که در مجاورت افراد سیگاری قرار دارند، به شدت اثر می‌گذارد. همچنین، سموم سیگار با بعضی از پروتئینهای بدن ترکیبی را تشکیل می‌دهد که برای بسیاری الرژی ایجاد می‌کند. بنابراین، در مورد سیگار، نمی‌توان الگوی مناسب مصرف را به کار برد.

■ **از خانم دکتر کرمانی می‌خواهیم که پیرامون موضوع پوشاک از دیدگاه اسلام و نیز الگوی مناسب پوشاک، مطالبی بفرمایند.**

□ **خانم دکتر کرمانی:** این سؤال برای من مطرح است که چرا. باید پس از گذشت ۱۷ سال از پیروزی انقلاب اسلامی، مسأله‌ای تحت عنوان الگوی مناسب مصرف مطرح شود. به نظر من، این مسأله در هر نهضت و انقلابی جزء نخستین اموری است که باید مورد نظر قرار گیرد. چه در انقلابها و نهضتهای دینی و ایدئولوژیک یا انقلاباتی که رکن و اساس آن مبانی سرمایه است. به این علت که، معمولاً در آغاز هر نهضت و انقلابی، گرایشهای روحی و آسایشهای ذهنی انسانها برای پذیرش و استمرار و استقرار الگوهای مناسب آن نظام بسیار مناسب و مساعد است. اما پس از گذشت قریب ۱۷ سال، که مردم به سنتهای گذشته یا سنتهای جدیدی که بدعت غرب است عادت می‌کنند طبیعتاً سخن گفتن و طرح ارائه الگوی مناسب برای مصرف، کاری بسیار دشوار است.

در پاسخ به سؤالی که مطرح شد، ابتدا باید بدانیم که اساساً در اسلام قیدی به پوشاک شده است یا خیر؟ و پوشاک مناسب از دیدگاه اسلام، چه می‌تواند باشد. خداوند تبارک و تعالی در آیه ۲۶

■ **مهندس ابراهیمی**

به نظر من، ما بسیار دیر شروع کرده‌ایم و متأسفانه، با مسأله نیز، ضعیف و سازمان نیافته برخورد می‌کنیم. اسراف در وقت، انرژی در سرمایه‌های ملی، در عدم استفاده بهینه از نیروی انسانی و امکانات، در مواد غذایی و آب و نیز، اسراف در ماشین‌آلات، به صورت یک فرهنگ سنتی برای کشور در آمده است، و پرداختن به آنها، روشهای علمی می‌خواهد، یعنی هم تکنیک و هم کار تخصصی و هم یک جایگاه قانونی، که نتایج حاصل، ضمانت اجرایی داشته باشند.

■ **دکتر طالب**

اما نکته‌ای که در اینجا مطرح است این است که ما مصرف را با شأن و منزلت اجتماعی مخلوط کرده‌ایم، چیزی که در فرهنگ گذشته ما نبوده است. ولی از زمانی که الگوی غربی به کشور ما وارد شد، مثل این که شأن و منزلت تحصیل‌کرده‌های ما و افراد برجسته و صاحب پست، با مصرف تکمیل می‌شود.

می‌تواند در کارهای مفید و سازنده به کار گرفته شود، نیز صرف تهیه و توزیع این ماده بیماری‌زا می‌گردد، شما تصور کنید که اگر این امکانات فراوان در خدمت کالاهای مفید قرار می‌گرفت، تا چه اندازه‌ای به نفع جامعه بود؟!

■ **از دکتر احمد مسعود می‌خواهیم، با توجه به این که ایشان در مورد مضرات سیگار، مطالعات و تحقیقاتی دارند، پیرامون مسأله سیگار مطالبی بفرمایند.**

□ **دکتر احمد مسعود:** درباره مضرات سیگار، ما باید ابتداءً مسأله را باور کنیم، سپس به

پرده‌های مجلل بزند و نظام‌های ارتباطی پیشرفته داشته باشد، ما به نسل جوان چه جوایی خواهیم داد؟

زندگی ما باید همراه با عقیده باشد، ما زندگی را به خاطر آخرت طی می‌کنیم. اصل ریشهٔ تجمل و تجمل‌گرایی در حب دنیا است. باید برای حل این مشکل، گروه‌هایی تشکیل دهیم و در جلسات متعدد مطالب مختلف را مورد بحث و بررسی قرار دهیم و راه‌های اجرایی را پیدا نماییم. ما پیرامون اسراف و تبذیر، آیات و روایات فراوانی داریم. فرهنگ ما غنی‌تر از فرهنگ خارجیها است.

■ از دکتر زالی تقاضا می‌کنیم مفهوم ساده زیستی را تشریح نمایید. چرا ما باید در یک جامعه اسلامی صرفه‌جویی کنیم و آیا این صرفه‌جویی به اختیار است یا به اجبار؟

■ دکتر زالی: یکی از مشکلات فعلی ما، مسائل اقتصادی و در رأس آن، مشکل گرانی است که علت عمده آن هم، تفاوت بین درآمد کشور و هزینه‌های جاری است. ما در حال حاضر دچار یک عدم تعادل بسیاری زیادی، بین درآمد کشور (در حدود ۱۳/۵ میلیارد دلار است) و هزینه‌های کشور هستیم. هر چه این فاصله بیشتر باشد، مفهوم تورم، گرانی و کشانده شدن سرمایه‌ها به سمت مصرف می‌باشد. لذا، ما در یک حالت اضطرار برای صرفه‌جویی قرار گرفته‌ایم.

اگر کشورمان را با کشورهای پاکستان و هندوستان مقایسه کنیم، می‌بینیم پاکستان با ۱۲۶ میلیون نفر جمعیت، ۸/۲ میلیارد دلار درآمد ارزی دارد. اما وقتی به شهرهای بزرگی مانند پیشاور یا لاهور بروید گاری دستی و دوچرخه یا سه‌چرخه‌ای را در حرکت می‌بینید و بهترین وسیله نقلیه آنان مینی‌بوس است.

در هندوستان جمعیت پانزده برابر جمعیت کشور ما است ولی درآمد ملی آن، سه برابر درآمد کشور ما است. یعنی این که یک نفر هندی، مصرفش $\frac{1}{5}$ یک نفر ایرانی است. ما سالیانه بیش از ۲۸۵ میلیون متر مکعب آب یعنی یک برابر و نیم آب موجود در سد کرج را تلف می‌کنیم. ۳۰ درصد،

تلفات نان داریم و همین طور ما بیشترین مصرف سوخت را در کشورهای جهان داریم. خلاصه این که، این راهی را که اکنون طی می‌کنیم، با توجه به امکانات موجود، ما را به بن‌بست خواهد کشاند. ما هیچ راهی نداریم به جزء، این که طبق رهنمود مقام رهبری پیرامون انضباط اقتصادی عمل نماییم، تا اینکه بتوانیم مشکلاتی را که به ما تحمیل کرده‌اند، پشت سر بگذاریم.

■ از دکتر طالب درخواست می‌کنیم بفرمایند مفهوم مسکن چیست؟ و با توجه به فرهنگ و آداب و رسوم ما، فضا و مدل ساختمان‌سازی، چه الگویی را می‌تواند داشته باشد؟

■ دکتر طالب: معمولاً به دو طریق می‌شود به پدیده‌ها پرداخت، یک دید، دید ایدئولوژیک است، یعنی دید دستوری و اخلاقی، به خصوص در مکتب اسلام که دربارهٔ همه چیز مسائل را روشن کرده است و امروز نیز بیشتر از این دیدگاه بحث شد و دیدگاه دیگر، دیدگاه واقع‌بینانه است، دیدگاه آن چیزی که موجود می‌باشد، دیدگاه ضرورتها است.

نکته دیگر این است که الگوی مصرفی، دو بعد دارد که آنها را باید از هم تفکیک کرد: ۱- میزان مصرف ۲- نوع مصرف. همان طور که دکتر زالی نیز گفتند؛ ما در شرایطی قرار داریم که راه انتخاب نداریم و حتماً بایستی صرفه‌جویی و قناعت بکنیم. راهی را که تا حال نرفته‌ایم، باید برویم. هیچ کشوری در دنیا وجود ندارد که از یک دوره ریاضت به دوره توسعه رسیده باشد.

اما نکته‌ای که در اینجا مطرح است این است که ما مصرف را با شأن و منزلت اجتماعی مخلوط کرده‌ایم، چیزی که در فرهنگ گذشته ما نبوده است. ولی از زمانی که الگوی غربی به کشور ما وارد شد، مثل این‌که شأن و منزلت تحصیل کرده‌های ما و افراد برجسته و صاحب‌است، با مصرف تکمیل می‌شود. در مورد مسکن نیز، باید گفت، که زیر بنای مسکن ما از همه دنیا بیشتر است. زیربنای متوسط در سطح کشور ما ۱۵۰ متر مربع است که در کشورهای اروپایی و امریکایی این زیربنا به ۷۵ و ۱۰۰ متر می‌رسد.

■ دکتر زالی

یکی از مشکلات فعلی ما، مسائل اقتصادی و در رأس آن، مشکل گرانی است که علت عمده آن هم، تفاوت بین درآمد کشور و هزینه‌های جاری است. ما در حال حاضر دچار یک عدم تعادل بسیاری زیادی، بین درآمد کشور (در حدود ۱۳/۵ میلیارد دلار است) و هزینه‌های کشور هستیم. هر چه این فاصله بیشتر باشد، مفهوم تورم، گرانی و کشانده شدن سرمایه‌ها به سمت مصرف می‌باشد.

نکته دوم، در مورد کارکرد مسکن در ایران است، مسکن در ایران کارکرد تأمین اجتماعی را نیز دارد، به این صورت که، فرد خانه‌ای می‌خواهد که هم محل سکونتش باشد و هم پشتوانه زندگیش. به همین دلیل، در ایران، ۸۵ درصد خانه، مسکن ملکی یا شبهه ملکی است و فقط ۱۵ درصد به صورت اجاره‌نشینی می‌باشد. در حالی که در فرانسه، این موضوع بر عکس است. پس در زمینه مسکن، مشکل ما بیشتر اجتماعی است تا مشکل مصالح و زمین و سازنده آن.

از سال ۱۳۴۰ به بعد، با تغییرات سیاسی، اجتماعی و اقتصادی که در جامعه ما مطرح شد مسکن ما به صورت دو شکلی در آمد. یعنی، در خانه‌های ما، ترکیبی از مسکن غربیها مانند: اطاق خواب و اتاق بچه‌ها و ... و مسکن گذشته ما مانند، مهمان‌خانه بزرگ، انباری و ... به وجود آمد. به شکلی که شبیه به هیچ کجا نیست. در حالی که در گذشته، ما به زندگی مشاعی عادت داشتیم و فرزندان نیز، پس از ازدواج در همان خانه پدری زندگی می‌کردند. ولی امروز، این موضوع به حالت فردگرایی مفرط رفته است که به اعتقاد من، پس از پیروزی انقلاب، این حالت را تشدید و در واگذاری زمینهای ۲۰۰ یا ۳۰۰ متری قدری افراط کردیم. در بعضی از مناطق، مانند: کرمان، یزد و سمنان، در هر هکتار زمین فقط ۵۰ نفر زندگی می‌کنند که اینگونه استفاده از زمین منطقی نیست و هزینه‌های شهری و خدماتی آنها بسیار زیاد می‌شود.

تقدیر از استاد دکتر اسماعیل شهبازی

دکتر اسماعیل شهبازی استاد پژوهش سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی و رئیس انجمن ترویج کشاورزی ایران در این ماه به افتخار بازنشستگی نایل آمد. دین مناسبت همکاران وی مجلس تقدیر و تجلیل از فعالیتهای بیش از ۴۰ سال ایشان به روستائیان ایران و کشاورزی کشور تشکیل دادند.

دکتر شهبازی فعالیت خود را با عنوان مروج کشاورزی در مناطق روستایی غرب کشور آغاز کرد. در طول خدمت خود به ادامه تحصیل همت گماشت و موفق گردید درجه مهندس کشاورزی و فوق لیسانس ترویج کشاورزی را از دانشگاه بیروت اخذ کند و دکترای توسعه روستایی را از پلی تکنیک فرانسه دریافت نماید.

ایشان تدریس دروس ترویج کشاورزی را در دانشگاههای ارومیه، همدان، شیراز، تهران و تربیت مدرس بر عهده داشتند و در حال حاضر نیز همکاریهای خود را با دانشگاههای کشور ادامه می دهند.

از دکتر شهبازی کتب و مقالات متعددی منتشر گردیده است که مروجان و علاقه مندان توسعه روستایی با آنها آشنایی دارند. کتاب ترویج و توسعه روستایی این استاد به عنوان کتاب نمونه سال انتخاب گردید. کتاب مزبور در جشنواره ادبی - هنری روستا جهادسازندگی به عنوان بهترین کتاب سال شناخته شد و دانشگاه تهران نیز کتاب فوق را برگزیده و برنده جایزه اول کتب دانشگاهی در رشته علوم اجتماعی گردید. همچنین در جشنواره خوارزمی نیز این کتاب برنده جایزه شد.

در مراسم تودیع آقای دکتر شهبازی، آقایان دکتر آهون منش معاون وزارت کشاورزی، دکتر غلامعلی حداد عادل، رئیس فرهنگستان زبان و ادبیات فارسی ایران، دکتر صدر، عضو سابق شورای عالی آموزش و پرورش و آقای حسین صفایی مدیر کل دفتر مطالعات و بررسیهای معاونت ترویج و مشارکت مردمی جهادسازندگی سخنانی در تجلیل از ایشان ایراد کردند.

شورای سردبیری و علمی و دست‌اندرکاران ماهنامه جهاد که افتخار همکاری با آقای دکتر شهبازی را دارند برای ایشان توفیق و خدمت روزافزون را آرزو می کنند.

تلویزیون و مطبوعات و ... این مشکلات را بر طرف نمائیم. در نهایت باید استراتژی ملی ما، در درجه اول، مبارزه با دشمنان و در درجه دوم، رضایت مردم باشد و محور کلی رضایت، خداوند باشد. در پایان جلسات میزگرد، آیه الله سید علی غیوری نماینده ولی فقیه در هلال احمر، طی سخنانی صرفه جویی و عدم اسراف و تبذیر را با توجه به آیات قرآن و روایات اسلامی مورد بررسی قرار داد.

■ خاتمه

در خاتمه این همایش، می توان گفت: برپایی این گردهمایی به رغم دیر هنگام بودن، اقدام شایسته‌ای است. اما به دلیل این که بیش از ۱۷ سال از انقلاب اسلامی گذشته و مردم با الگوهای رایج در جامعه و الگوهای وارداتی خو کرده‌اند. زدودن این عادات، کار بسیار دشواری است و به تلاش جدی و همت عظیمی نیاز می باشد.

البته برپایی این گونه همایشها برای طرح مسأله در سطح جامعه، یک ضرورت است. اما کافی نیست و باید همزمان با آن، کار فرهنگی گسترده‌ای نیز صورت گیرد. چگونگی انجام این کار فرهنگی از جمله مباحثی است که باید در همایشها و میزگردهای ستاد، مورد بررسی قرار گیرد که متأسفانه، در این سمینار، به این جنبه قضیه کمتر پرداخته شد و بیشتر توصیفی از وضعیت امروزی جامعه ما بود بدون ارائه راه‌حل‌های عملی برای حل این معضل اجتماعی. بحث در مورد الگوی مناسب مصرف، در چهارچوب مسائل فرهنگی - اجتماعی نیاز به یک شیوه برخورد علمی و اصولی دارد. ریشه یابی و تحلیل علمی موضوع و سپس ارائه الگوهای مناسب مصرف متناسب با فرهنگ جامعه و اشاعه آن از سطوح بالای جامعه تا سطوح پایین، می تواند برای رفع این معضل فرهنگی - اجتماعی مؤثر واقع شود.

در نهایت، بحث ما بحث مسائل فرهنگی و اجتماعی است. غریبها برای جانداختن یک پدیده فرهنگی اصول و روشهایی دارند و بر آن اساس هم ما را به اینجا کشاندند. برای برگشتن از این حالت هم، اصول و روش لازم است، موعظه تنها کافی نیست. باید با این موضوع، علمی برخورد نمائیم و بررسی کنیم که چگونه می شود به وضعی که متناسب با شرایط جامعه ما است، برگشت نمائیم.

■ در فرصت باقیمانده، از مهندس ابراهیمی می خواهیم که در موارد الگوی مصرف، اظهار نظر بفرماید.

■ **مهندس ابراهیمی:** به نظر من، ما بسیار دیر شروع کرده‌ایم و متأسفانه، با مسأله نیز، ضعیف و سازمان نیافته برخورد می کنیم. اسراف در وقت، انرژی، در سرمایه‌های ملی، در عدم استفاده بهینه از نیروی انسانی و امکانات، در مواد غذایی و آب و تیز، اسراف در ماشین آلات، به صورت یک فرهنگ سنتی برای کشور در آمده است، و پرداختن به آنها، روشهای علمی می خواهد، یعنی هم تکنیک و هم کار تخصصی و هم یک جایگاه قانونی، که نتایج حاصل، ضمانت اجرایی داشته باشد.

درباره تغییر فرهنگ و باورها، چون ریشه در سنتها و فرهنگ ما دارد. کار خیلی قوی و عظیمی را طلب می کند و زود هم جواب نمی دهد و باید با پرهیز از شعار و پرداختن به تفکر و تعقل و استفاده از علم و تکنیک، بتوانیم ساختار داشته باشیم.

کشور چین با یک میلیارد و ۲۰۰ میلیون نفر جمعیت، متأسفانه به کشور ما گوشت و گندم صادر می کند. عربستان نیز به کشور ما گندم صادر می کند. اما در سراسر کشور روزانه ۶۰۰ تن گندم را که به صورت نان در می آید، دور می ریزیم. کشور کره جنوبی ۱/۳ استان گیلان و مازندران است ولی ما از آن کشور برنج وارد می کنیم.

ما باید یک مقدار به خودمان بیاییم و با ایجاد یک نظام مدیریت در کشور، کنار گذاشتن روابط، برقراری یک ضوابط اصولی، اشاعه فرهنگی که خودمان عامل آن باشیم. از سطوح پایین تا سطوح بالای جامعه، استفاده صحیح از رادیو و